

TOPRAĞA SIĞMAYAN HAYATLAR

HALİDE EDİB ADIVAR

Kadınlar da Oradaydı!

TOPRAĞA SIĞMAYAN HAYATLAR

- HALİDE EDİB ADIVAR -

Kadınlar da Oradaydı!

Kadınlar da Oradaydı!

Toprağa Sığmayan Hayatlar

Editör: Dursun DİLEK - Erdal ASLAN - Gülçin DİLEK

Tarih Metin Yazarı: Melis GÖKÇEN - Erdal ASLAN

Senaryo Yazarı: İ. Seçkin AYDIN-Uğur DEMİRCAN - Ç. Tugay GÖKSU

Grafik Tasarım: Elif Buğra Kuzu DEMİR - Hüseyin NARİN

Resimleyen: Tilsem TAHTAKESEN

Türü: Öykü

Bu öykü kitabı, 218K401 - 218K402 proje numaralı
TÜBİTAK 1003 - Öncelikli Alanlar Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı
kapsamında hazırlanmıştır.

www.kadinlardaoradaydi.com

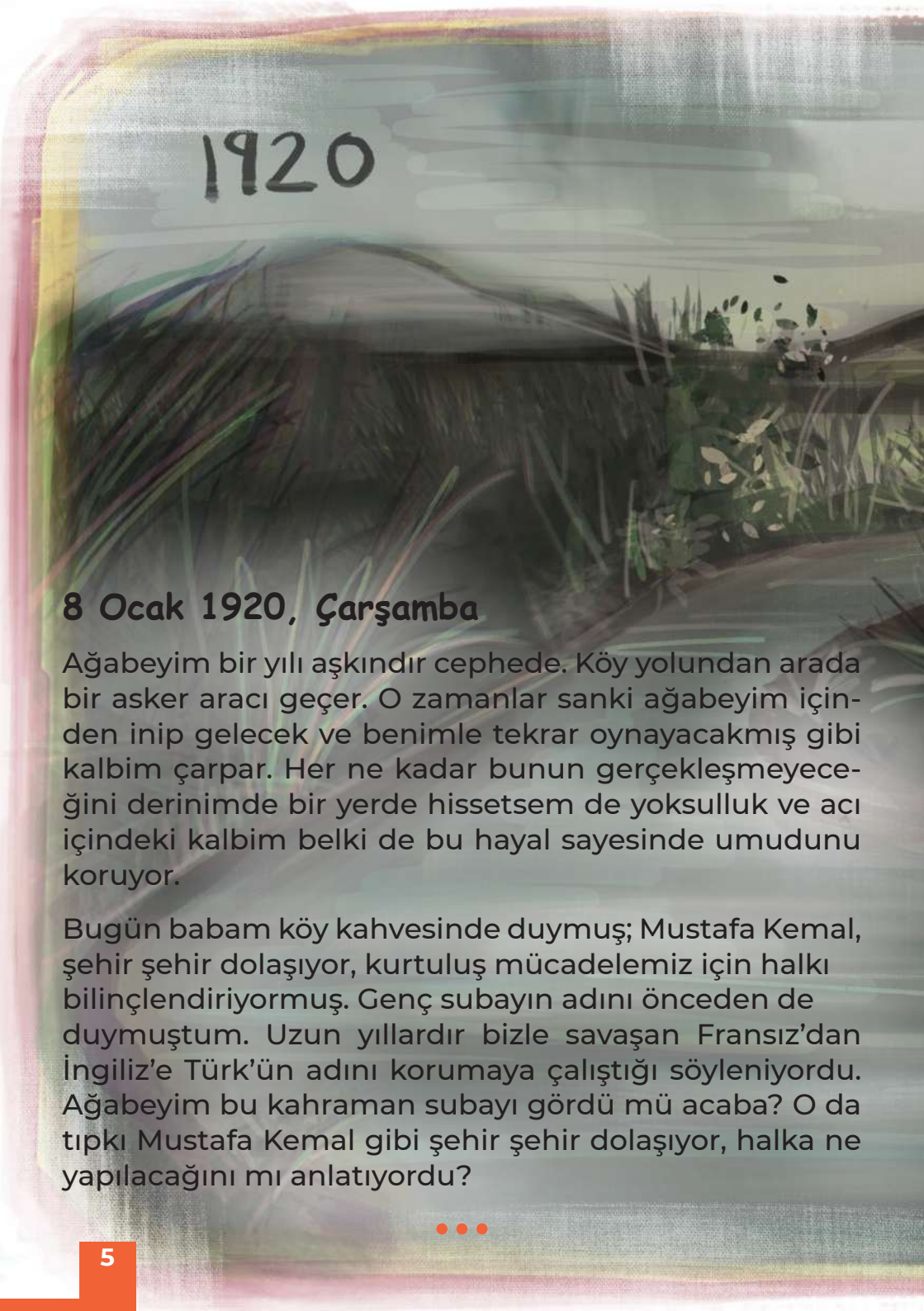
TOPRAĞA SIĞMAYAN HAYATLAR

- HALİDE EDİB ADIVAR -

20 Aralık 1919, Cuma

Günlerdir gözüme uyku girmiyor. Hatta günleri bile karıştırıyorum denebilir. Sokağa çıktığımda ise ya birinin ağır aksak, yaralı bir halde köye geldiğini ya da çektiği acıları ve gösterdiği fedakarlıkları şerefle alnında taşıyan insanları görüyorum. Karşımdaki manzaralar kimi zaman bende bir utanca kimi zaman da ne için yaşadığımı hatırlatan düşüncelere sebebiyet veriyor. Kim bilir, belki de ben bu acılar sayesinde yaşadığımı hissedebiliyorum. Bugün Mustafa Kemal adlı genç bir subayın aylar önce Samsun'a hareket ettiğini öğrendim. Yıllardır çektiğimiz acılar yetmezmiş gibi bir de bu İtalyanlar çıktı başımıza. İnşallah bizi onlardan kurtarır, Allah yardımcısı olsun.

A watercolor illustration of a landscape. In the foreground, there are tall, dark green grasses and some lighter green plants. A path or road leads from the bottom right towards the center. In the background, there are rolling hills or mountains under a pale, hazy sky. The overall style is soft and painterly.

1920

8 Ocak 1920, Çarşamba

Ağabeyim bir yılı aşkındır cephede. Köy yolundan arada bir asker aracı geçer. O zamanlar sanki ağabeyim içinden inip gelecek ve benimle tekrar oynayacakmış gibi kalbim çarpar. Her ne kadar bunun gerçekleşmeyeceğini derinimde bir yerde hissetsem de yoksulluk ve acı içindeki kalbim belki de bu hayal sayesinde umudunu koruyor.

Bugün babam köy kahvesinde duymuş; Mustafa Kemal, şehir şehir dolaşıyor, kurtuluş mücadelemiz için halkı bilinçlendiriyormuş. Genç subayın adını önceden de duymuştum. Uzun yıllardır bizle savaşıyan Fransız'dan İngiliz'e Türk'ün adını korumaya çalıştığı söyleniyordu. Ağabeyim bu kahraman subayı gördü mü acaba? O da tıpkı Mustafa Kemal gibi şehir şehir dolaşıyor, halka ne yapılacağını mı anlatıyordu?

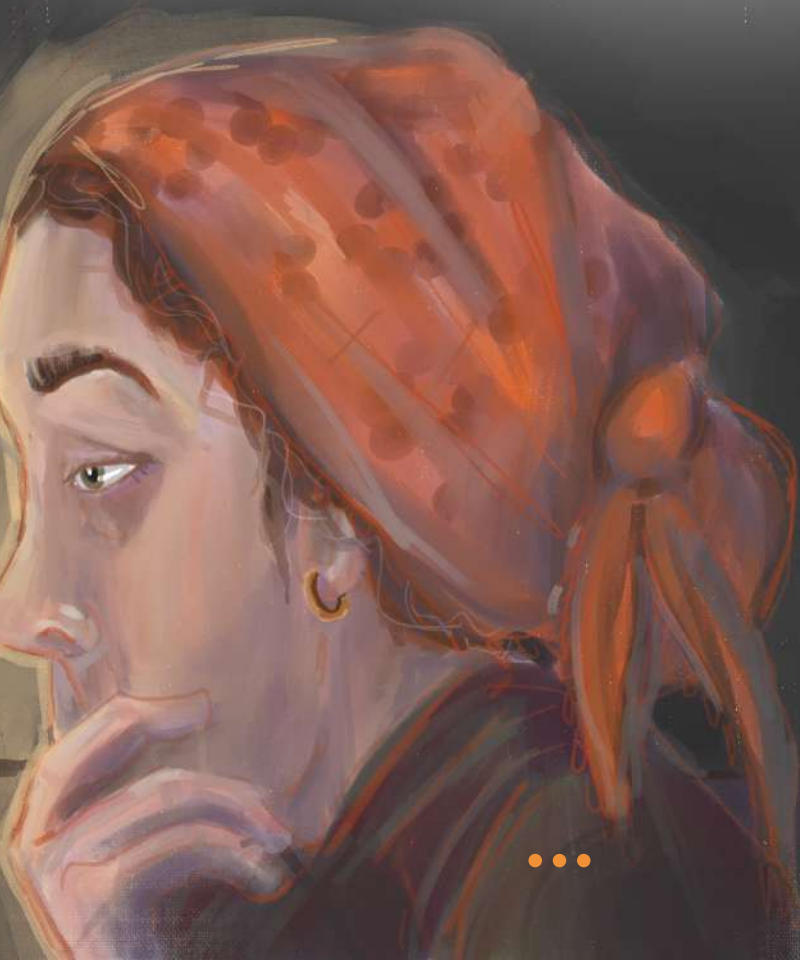

17 Şubat 1920, Salı

Artık bana büyüdüğüm, kocaman kız olduğum söylüyor. Evlenip bir yuva kurmam, aileye karışmam isteniyor. Okullar kapanmadan önce okul için diretip bu düşünceden uzaklaştırırdım herkesi ama şimdi buna karşı gelmekte zorlanıyorum. Biliyorum, annem ve babam da ben gibi düşünüyor. Bir kızımız var okusun, doktor olsun diye konuşurlarken kaç kez duydum.

26 Nisan 1920, Pazartesi

Ankara'da bugün Meclis'i açmışlar, koyun adağı yapmışlar. Şehirlerin ileri gelenleri bizleri yönetecekmiş. Acaba başka ülkelerde de öyle midir? Ya da onlar da biz gibi yıllardır savaşıyor, aç kalıyor ve topraklarını korumak zorunda bırakılıyorlar mıdır? Bu arada, köyümüze gazeteler bazen iki bazen üç gün sonra ulaşır.

31 Ağustos 1920, Salı

Bugün nişanlandım. Her ne kadar kaçmaya çalışsam da bizim köydeki kızların kaderine ben de boyun eğdim. Henüz on dört yaşındayım ve bilmediğim bir eve, bilmediğim dünyalara istemeye istemeye ilk adımımı bugün attım. Nişan töreni öncesi beni şehre götürdüler, annem de geldi. Yıllardır bu şehirde kimsenin güldüğünü görmedim. Herkesin gözlerinde sanki onca yıl süren savaşların yorgunluğu vardı. Hangi yöne çevirsem başımı, karşımda bir vücuttan bakan iki yorgun savaşçı görüyordum. Bu şehrin atları; sırtlarında taşıdıkları yüklere, çektikleri ıstıraplara değil de ülke için canını verenlere, örneğin ağabeyime, yas tutuyor gibiydi. Onların çektiği zorluklar gözlerinden okunuyordu fakat benimkiler ne hâldeydi, kim bilir? Ben de güneş altında canlarını çıkarırcasına çalıştırılan atlar kadar çaresiz, halsiz ve yorgun değil miydim? Yıllardır süren okuma, büyük insan olma çabam bugün son bulmamış mıydı? Ben de köyümdeki belki de ülkemdeki diğer genç kızlar gibi ufacık yaşında gelin olmaya zorlanmamış mıydım? Elbette tüm bunlar doğruydı. Şehirden dönmeye yakın bir kahvehanenin kapandığı görünüyordu. İçinde bulunan eski tarihli gazeteler ile eski basım kitaplar, dükkânın kaderini sanki yıllar önce deneyimlemişti. Saçı başı dağınık birkaç kişinin kucaklayarak taşıdığını gördüğüm bu eşyaların bir kısmını utana sıkıla annemden istedim. Annem, benim bu erken yaşta gelin olmama razı gelmişti gelmesine ama bakmayın annemin bu işe tamam demesine. O da en az benim kadar istemiyordu bu işi. Bu yüzden olacak ki kızından gelen bu küçük isteğe hayır diyemedi. Böylece o gün, nişan eşyalarına iki torba da gazete ve kitap eklendi. Madem beni okutmuyorlardı o zaman ben okurdum.

10 Nisan 1921, Pazar

Şehre gidişimizin ardından neredeyse bir yıl geçmiş. Artık annem ve babamla yaşamıyorum. Yeni bir düzenim olduğu söyleniyor, alışmaya ve bana yüklenen yükleri sırtlamaya çalışıyorum. Bir yandan da ummadık taş baş yararmış derler, kahvehaneden aldığımız gazete ve kitaplarda Halide Edib adında bir yazarla karşılaştım. Hemen hemen on yıl önce ben gibi istemediği hâlde evlendirilen, evliliklerinde sıkıntılar çeken kadınlar için mücadele vermiş. Kadınlar, gazetedeki bu genç kadına mektup yoluyla sıkıntılarını paylaşmışlar onunla. O da bir ses olabilirim umuduyla bunları yayımlamış. Sonra bir de kadınları güçlendirmeyi amaçlayan bir topluluk kurmuş. Hayat ne kadar tesadüfle dolu değil mi? Ben, yalnız köyümüzde sandığım sorunların aslında topluma dair bir sorun olduğunu keşfettim bu gazeteler sayesinde. Bir de kitabı vardı Halide Edib'in, "Ana" adında, çevirmiş. Onun sayesinde kendime bir arkadaş bulmuş kadar oldum.

14 Kasım 1921, Pazartesi

Halide Edib araştırmalarım sürüyor. Tabii annemden babamdan uzak yaşama alışma çabalarım da. şehre gittiğimde ne kadar param varsa gazete, dergi ve kitaplara ayırır oldum. Öyle ya bu da okumak, büyük insan olmaktır. Halide Edib sanki benim olamadığım kişiymiş gibi gelir oldu bana artık. Okuduğum kadarıyla neredeyse her eserinde kadın sorunlarına yer vermiş sözünü esirgemedi. Ne büyük kadın! Kadınların sorunlarıyla ilgilendiğiyetmezmiş gibi bir de ülkenin eğitim sorunlarıyla ilgilenmiş, Türk Yurdu diye bir dernek tarafından “Türklerin Annesi” bile ilân edilmiş. Bunları kaleme dökerken gözlerim doluyor. Bir de okur, öğrenirken kendimi Halide Edib’in yerine koyup onun gibi mücadele ettiğimi hayâl ederken görölmeliyim. Sanki tüm dünya beni alkışlıyor!

...

18 Mayıs 1923, Cuma

Halide Edib'in bir yönüyle daha karşılaştım. Mustafa Kemal Paşa şehir şehir, köy köy halkı bilgilendirmek için dolaşırken yanında sağ koluymuş Halide Edib onun. Paşa'nın yanında temsilcilerle görüşür, onların dillerini çevirmiş Paşa'ya. Bizim köyde bile duyulan Sultanahmet Mitingi'nde halka geçmişini hatırlatan, bu yüce milletin özgüvenini yeniden kazanmasına önayak olanmış meğer Halide Edib!

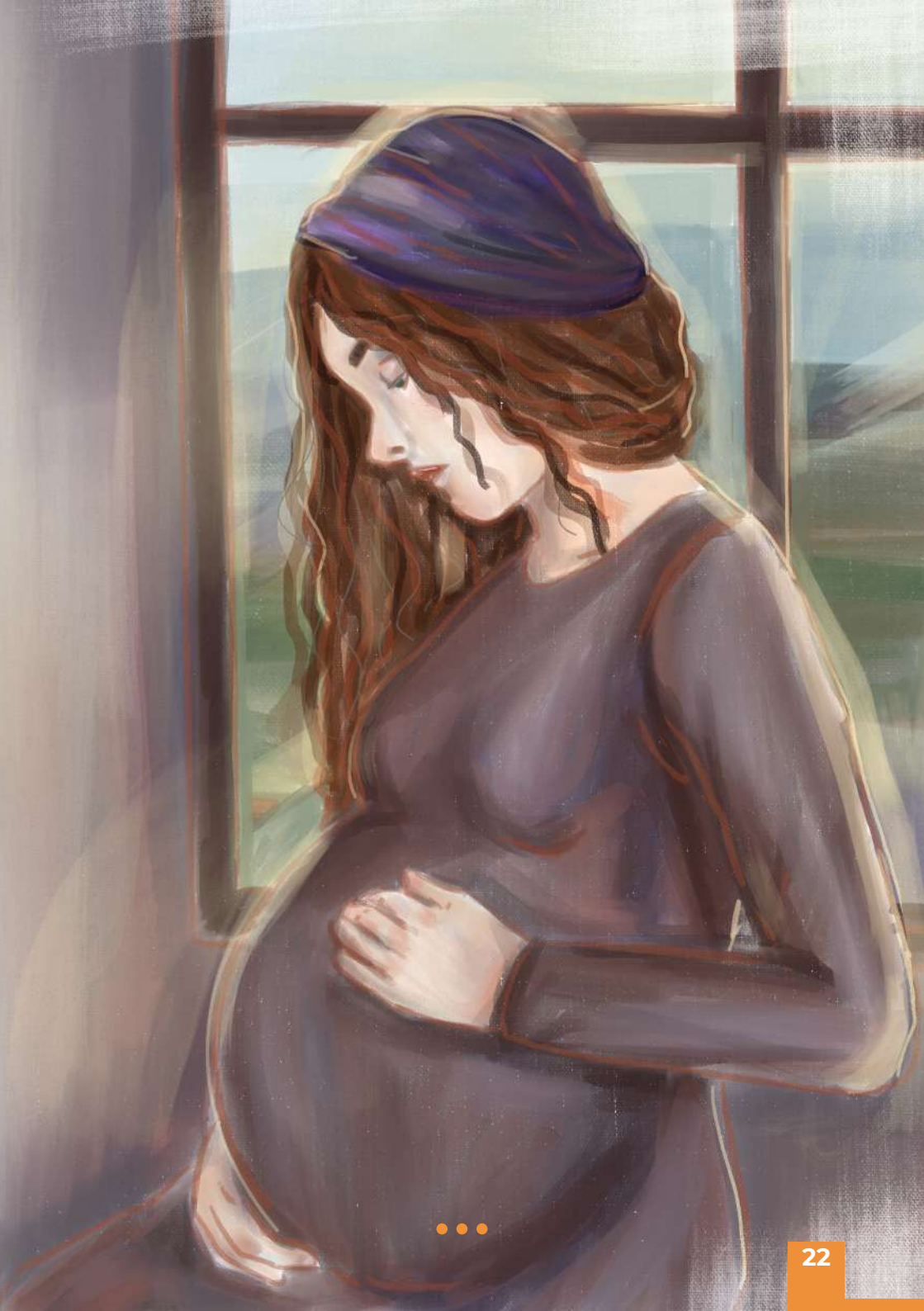
21 Mayıs 1923, Pazar

Bugün, Halide Edib'in "Yeni Turan" adlı romanını bitirdim. İçim kıpır kıpır. Sanki bu dünyada yaşamıyordum, Halide Edib'in kurduğu o güzel dünyada, kadınların eşit olduğu dünyada, yaşıyordum gibi hissettim uzunca süre. Gerçekten böyle günler de gelir mi?

29 Ekim 1923, Pazartesi

Huzurla kapattığım bu sayfaları sevinçle açtım yeniden bugün. Millî Mücadele zaferle sonuçlandı ve bugün yepyeni bir güne uyandık. Ben de tıpkı Türkiye Cumhuriyeti gibi yeni doğdum denebilir bugün. Dünyama biri daha katılıyor. Kızımın benim ve benden önceki kadınların çektiği sıkıntılardan, kötülüklerden uzak olmasını dilemekten başka hiçbir şey gelmiyor elimden.

1 Şubat 1929, Cuma

Yıllar geçmiş bu defteri açmayalı. Kızım Halide beş yaşına basacak. Evet, ona Halide adını verdim. Annem darıldı, eşim istemedi ama direttim. Halide'm büyüyecek, ben çoğu isteğimden mahrum kaldım ama inşallah o istediği gibi bir yaşam sürecektir. Dilerim güçlü bir kadın olarak vatanına, milletine hizmet edecek.

Geçen zamanda hayat uğraşından başımı kaldıramadım. Halide Edib'ten uzak kaldım. Ne yapıp edip şehre gitmeliyim. Kim bilir neler öğreneceğim daha?

6 Mayıs 1929, Pazartesi

Sonunda gidebildim şehre. Ne zamandır uzaktan uzaktan baktığım kütüphaneye cesaret edip girdim. Gülen yüzlerle karşıladılar beni, ne güzel şeymiş şu cumhuriyet! Önce adımlı sordular, Handan dedim. Bir kart verdiler, aldığım kitaplar yazılacakmış ona, belli bir süre sonra geri götürmem gerekiyormuş. İyi ya bir bahanem olur kısa sürede şehre gelmem için.

Kayıt masasından sonra bir kapıdan geçtim. Geçer geçmez ne göreyim, her yer kitap! Kocaman kocaman raflar kitaplarla dolu. Sağ olsun genç bir kızcağız yardımcı oldu bana. Hemen Halide Edib'in kitaplarının olduğu yere götürdü, adımlı sordu. Şaşkınlıkla Halide dedim. Sonra düzelttim hemen benimki Handan kızımınki Halide dedim. Gülüştük. Halide Edib'i çok sevdiğimi anlamış olacak, neden, diye sordu. Dilim döndüğünce konuştum. Selma da Halide Edib hakkında bilgi sahibiymiş, birkaç şey anlattı. Örneğin Amerika'dan İngiltere'ye birçok ülkede Türk kadını ve eğitim hakkında konuşma yapmış Halide Edib. Hatta gittiği birçok yerde konuşma yapan ilk kadınmış. Yıllar önce, onun çevirisinden okuduğum "Ana" romanı, "Şefkat Nişanı" ödülünü almasını sağlamış. Bu arada bir de benim adımda, Handan, bir romanı varmış, ona ne demeli?

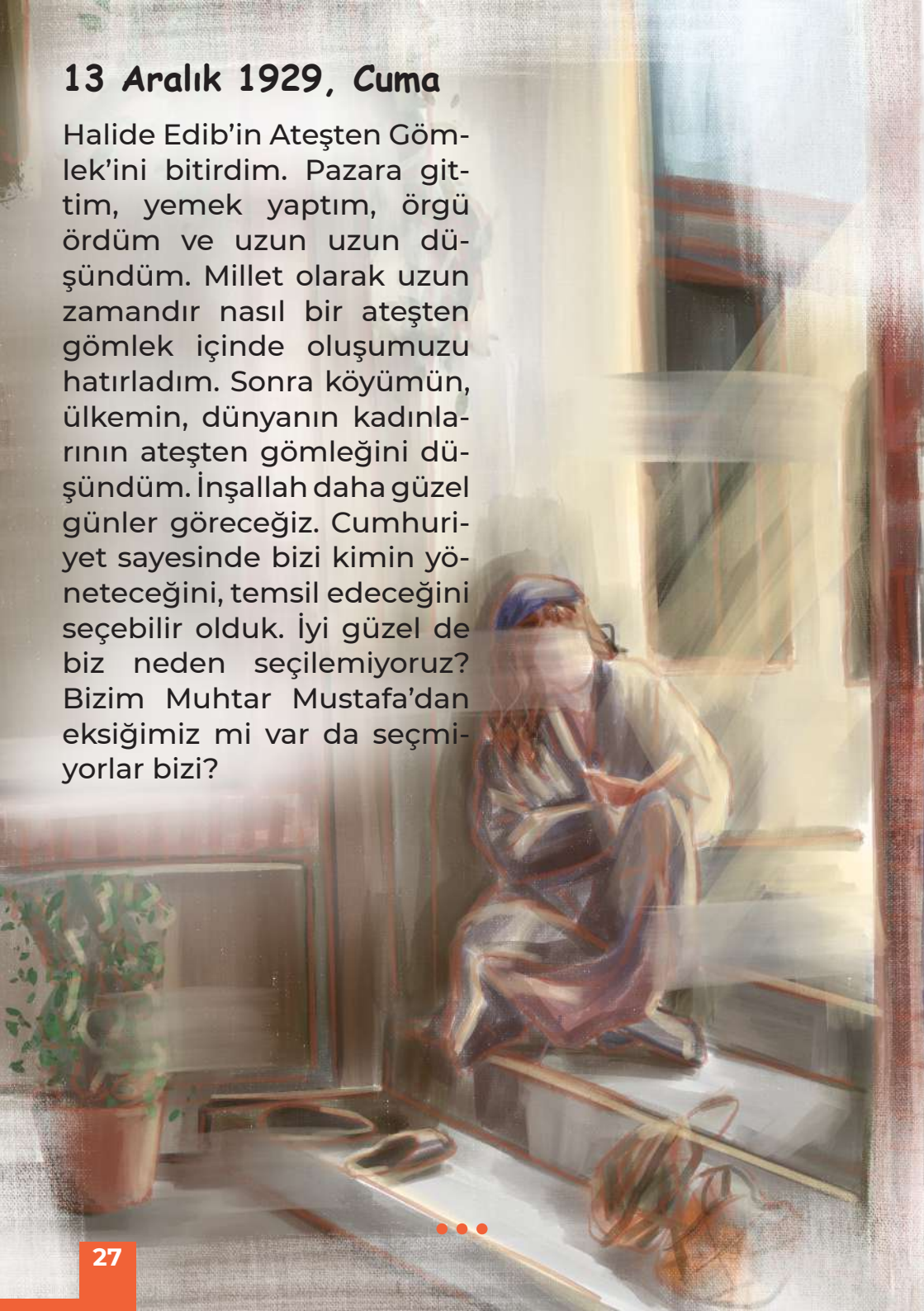

13 Aralık 1929, Cuma

Halide Edib'in Ateşten Gömlek'ini bitirdim. Pazara gittim, yemek yaptım, örgü ördüm ve uzun uzun düşündüm. Millet olarak uzun zamandır nasıl bir ateşten gömlek içinde oluşumuzu hatırladım. Sonra köyümün, ülkemin, dünyanın kadınlarının ateşten gömleğini düşündüm. İnşallah daha güzel günler göreceğiz. Cumhuriyet sayesinde bizi kimin yöneteceğini, temsil edeceğini seçebilir olduk. İyi güzel de biz neden seçilemiyoruz? Bizim Muhtar Mustafa'dan eksikimiz mi var da seçmiyorlar bizi?

3 Şubat 1931, Salı

Halide'm yedi yaşına girecek inşallah. Olabildiğince özgür yetiştiriyorum onu. Ne dese dinliyor, söylediklerine kulak veriyorum. Çocukmuş, küçükmüş diye sözü dinlenmez miymiş? Kim uydurmuş bunu? Onun o saf, temiz kalbi ve berrak aklı hepimizi cebinden çıkarır. Büyük insan olacak benim Halide'm.

4 Haziran 1931, Perşembe

Şehre gittim yine, büyük Halide'ne kavuşmaya. Bir de epeydir denk gelmiyorduk Selma'yla. O da büyümüş. Okulu tamamlamış, görevin çıkmasını bekliyormuş. Ankara'ya gidecekmış. Olur da Paşa'yı görürsen benim için de teşekkür ediver dedim. Bir de kitap istedim, kitaplar istedim. Öyle ya Ankara bu. Burada bu kadar kitap varsa orada kim bilir neler vardır.

7 Eylül 1931, Pazartesi

Selma Ankara'daymış. İki aydır çalışıyormuş. Postacıyla kitaplar, dergiler ve bir mektup yollamış. Bu dergilerde ilk uçan Türk kadını Belkıs Şevket'ten Halide Edib'e Türk kadınının adını dünyaya duyuran kadınları konu edinen yazılar okudum. Bir de Halide Edib ne çok şey yazmış. Ben yalnızca roman yazdı bilirdim. Meğer hikâyesinden tiyatrosuna her şey varmış! Kendi bir dünya yazdıkları başka dünya bu büyük kadının! Bir kez daha övündüm kızımın adını Halide koyduğumla.

1 Aralık 1933, Cuma

Allah'ım sesim duyuldu sanırım. Geçen ekim ayında Aydın'ın bir köyünde Gül Esin adında bir kahraman kadın muhtar seçilmiş. Bizim köyün herifleri homurdanıyordu, "Böyle şey mi olur?" diye. Olur ya olur hem de pek güzel olur!

23 Nisan 1937, Cuma

Bugün kızım Halide ve oğlum Yahya ile birlikte 23 Nisan kutlamalarına katıldık. İki kardeş çok iyi anlaşıyorlar. Yahya'm daha küçük. Halide'm gitgide büyüyor. Ben de onlarla birlikte büyüyor, öğreniyorum. Geçtiğimiz yıllarda artık biz kadınlara da mebus olma hakkı tanındı. Demiştim ya inşallah daha güzel günler göreceğiz diye, elbet göreceğiz. Muhtar Mustafa homurdanmaya devam etsin.

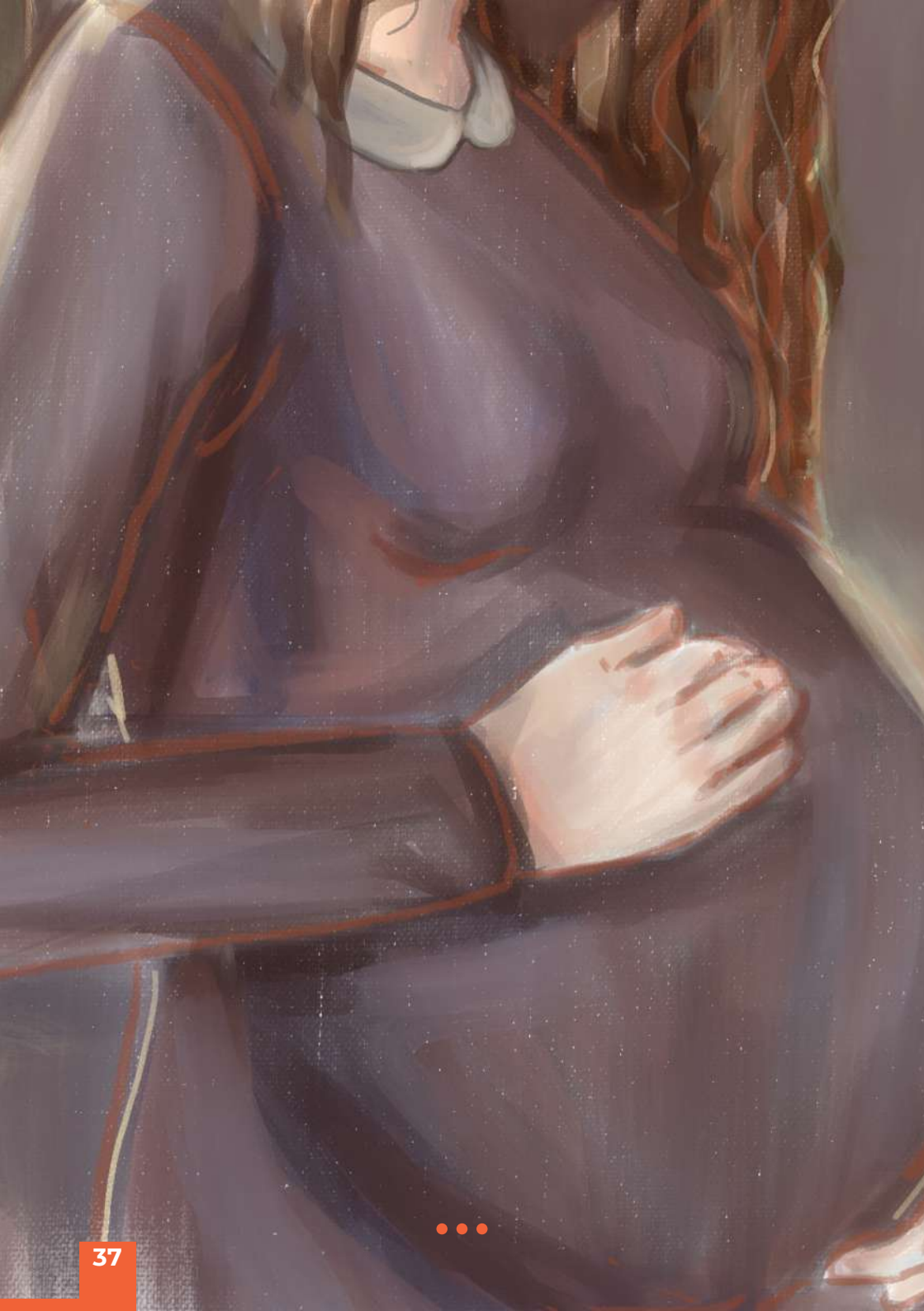
5 Haziran 1937, Cumartesi

Atatürk'üm hasta deniyor. Çok üzülüyorum bu haberleri duydukça. Allah nasip eder bir çocuğum daha olursa adını Mustafa Kemal koyacağım. O da Halide'm gibi Yahya'm gibi büyüsün, büyük insan olsun diye adını Paşa'mdan alacağım.

12 Kasım 1938, Cumartesi

Atatürk'üm öldü diyorlar. Kulaklarıma inanamıyorum. Öte yandan da dünya bir savaşa daha girecek diyorlar. Hangi birine üzüleyim bilemiyorum. Acılardan, ölümlerden, eşitsizlikten kurtulduk derken bir yenisi daha kapıda.

4 Mart 1941, Salı

Allah nasip etti, bir çocuk sahibi daha olacağım. Eğer oğlum olursa adını Mustafa Kemal koyacağım. Halide'mle ve Yahya'mla birlikte çalışacak, çabalayacak. Hayırlı evlat olacak hem benim hem vatanım için.

1950

Annem otuz altısını görmeden bize veda etti. Küçük kardeşim Mustafa Kemal şimdi dokuz yaşına girmek üzere. Ne zaman fırsat bulsam İstanbul'dan köyümüze döner, annemin mezarına giderim. Ne olurdu kardeşim de görseydi anamızı. Onun gülen, kocaman gözlerini görseydi ne olurdu? Güzel annem bu günlükle beraber bu adı da bana hatıra olarak bırakmış. Ne zaman okusam gözlerim başta gurur sonra üzüntüyle dolar. Arkadaşlarımla konuşurken adım söz konusu olduğunda annemle başlarım söze. O benle gurur duymak istemiş ama asıl ben onunla gurur duyuyorum. Küçük bir toprak parçasında yaşamış büyük bir dünyadır benim annem. Son zamanlarda annemin kahramanı Halide Edib'i radyodan sık sık duyuyor, can kulağıyla dinliyorum. Üniversitede hocalığa başlamış geçen zamanda. Hindistan'da bile insanlara hitap etmiş, kadınları anlatmış. Bir de İzmir mebusu seçildi bu sene. Onu dinlerken annemi dinler gibi oluyorum. Şimdi köyümün yolundayım. Yarın annemin mezarına gidip dua edeceğim.

Benim hikayem sürüyor.

Etkinlik Soruları

1. Metne niçin “Toprağa Sığmayan Hayatlar” adı verilmiş olabilir? Size göre metne başka ne gibi başlıklar verilebilir? Arkadaşlarınızla tartışınız.
2. Metnin başkahramanı Handan sizce hangi bölgede yaşamaktadır?
3. Toplumsal gelişmeler ile bireylerin yaşamı arasında ne gibi ilişkiler olabilir? Metinden rnekler vererek açıklayınız.
4. Metinden yola çıkararak savaş dönemindeki Türk toplumunun yaşantısı hakkında ne gibi çıkarımlar yapılabilir?
5. Metnin ana konusu ve yan konuları nelerdir, belirleyiniz.
6. Metinde kullanılan bakış açısı hakkında bilgi veriniz.
7. Türkçenin farklı kullanımlarını metinden örneklerle açıklayınız.
8. Başkahraman Handan yerinde siz olsaydınız, onun karşılaştığı sorunlara ne gibi çözümler getirirdiniz? Dönem şartlarını dikkate alarak arkadaşlarınızla tartışınız.
9. Edebi bir metin ile tarihsel gerçekliklerin ilişkisi “Toprağa Sığmayan Hayatlar” hikâyesinden yola çıkararak değerlendiriniz.
10. Hikâyede geçen karakterleri ve onların kişilik özelliklerini belirtiniz.

11. Hikâyeyi siz kaleme almış olsaydınız kişi, olay, mekân ve zaman unsurlarına ne tür müdahaleler yapardınız?
12. Savaş yıllarında ülkemizdeki ulaşım ve haberleşme şartları hakkında metinden yola çıkarak bilgi veriniz.
13. Hikâyenin serim, düğüm, çözüm bölümlerini belirleyiniz.
14. Metinde hangi savaş ya da savaşlardan bahsedilmektedir belirleyiniz.
15. Metinde geçen “mebus” kelimesinin kullanıldığı yeri dikkate alarak hangi anlama gelebileceğini arkadaşlarınızla tartışınız.
16. Hikâyedeki tarihlerin ve zamansal sıçramaların hikâyenin olay örgüsüne etkilerini tespit ediniz.
17. Metinlerde, iç içe geçmiş bir biçimde birden fazla türden yararlanılabilir. Buna göre okuduğunuz metinde böyle bir kullanım söz konusu mudur? Söz konusuysa hangi türler birlikte kullanılmıştır belirleyiniz.
18. Metinde geçen “Millet olarak uzun zamandır nasıl bir ateşten gömlek içinde oluşumuzu hatırladım. Sonra köyümün, ülkem, dünyanın kadınlarının ateşten gömleğini düşündüm.” cümleleriyle anlatılmak istenen ne olabilir?
19. Hikâyede geçen kadın kahramanımız Halide Edib hakkında bildiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
20. Metinde Türkiye’nin hangi coğrafi bölgelerinden bahsedilmektedir, belirleyiniz.

TOPRAĞA SIĞMAYAN HAYATLAR

HALİDE EDİB ADIVAR

Bugün, Halide Edib'in "Yeni Turan" adlı romanını bitirdim. İçim kıpır kıpır. Sanki bu dünyada yaşamıyormuşum, Halide Edib'in kurduğu o güzel dünyada, kadınların eşit olduğu dünyada, yaşıyormuşum gibi hissettim uzunca süre. Gerçekten böyle günler de gelir mi?

Kadınlar da Oradaydı!

